

Målnummer:	T1030-12	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2013-06-13		
Rubrik:	Konsumentköp. En vecka efter att en köpt dörr hade avlämnats hos köparen uppdagade denne, i samband med att dörren bars till huset och monterades, att dörren var skadad. Bevisbörda och beviskrav för att felet fanns vid avlämnandet.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 20 §, 20 a § och 21 § konsumentköplagen (1990:932)• Art. 5.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier		
Rättsfall:			

REFERAT

Ekstrand & Son Aktiebolag (Ekstrand) bedriver tillverkning och försäljning av dörrar och fönster från egna lokaler i Osby. A.S. beställde i juni 2007 två ytterdörrar av Ekstrand. Dörrarna levererades den 5 oktober 2007 av fraktbolaget DHL. A.S. ställde ut en fullmakt med innebörd att DHL kunde ställa av godset utan kvittens från henne. Den 14 oktober 2007 anmälde A.S. att den ena dörren var skadad på så sätt att det fanns ett hål i nederkanten på dörrens insida med en diameter på ca 3-4 cm och ett djup på ca 1 cm.

Attunda tingsrätt

Ekstrand väckte vid Attunda tingsrätt talan mot A.S. och yrkade att A.S. skulle förpliktas att till Ekstrand utge 14 200 kr jämte ränta.

A.S. bestred yrkandet. Hon yrkade för egen del genstämningsvis att Ekstrand skulle förpliktas att leverera en felfri dörr mot betalning om 14 200 kr.

Ekstrand bestred genkäröålet.

Tingsrätten (rådmännen Klas Reinholdsson och Maria Hallqvist samt tingsnotarien Anna Åberg) anförde följande i dom den 12 april 2011.

Grunder för respektive talan

Ekstrand

A.S. har beställt och fått levererat två dörrar från Ekstrand. Det yrkade kapitalbeloppet motsvarar vad som återstår att betala. Dörrarna avlämnades av fraktbolaget DHL på A.S:s uppfart, utan kvittens, i enlighet med en av A.S. utställd fullmakt. Varan är därmed enligt konsumentköplagens mening att anse som avlämnad vid den tidpunkten. Enligt 20 § samma lag ska frågan om varan är felaktig bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet vid avlämnandet. Dörrarna var felfria när de avlämnades. Eftersom godset efter avlämnandet var i A.S:s besittning är det hon som bär risken för varan och således ska stå för de skador som uppkommer på denna efter den tidpunkten. - - -

Om tingsrätten finner att dörren var behäftad med fel vid avlämnandet medges att A.S. har rätt till omleverans i enlighet med genkäröålet.

A.S.

Det vitsordas att A.S. burit risken för de levererade dörrarna efter avlämnandet. En av de dörrar som A.S. beställt av Ekstrand var emellertid redan vid leveransen behäftad med ett fel, i form av ett hål. Detta upptäcktes av A.S. under helgen den 13-14 oktober 2007. Ett fel som visar sig inom sex

månader efter det att varan har avlämnats ska enligt 20 a § konsumentköplagen anses ha funnits vid avlämnandet om inte annat visas. Eftersom A.S. upptäckte felet inom sex månader måste det därför anses ha funnits vid avlämnandet. Hon har därför rätt att hålla inne betalning till dess att Ekstrand levererar en ny felfri dörr. Enligt 26 § konsumentköplagen har hon vidare rätt att kräva omleverans. Ekstrand har inte levererat en ny felfri dörr till henne trots att hon uppmanat bolaget att göra detta.

- - -.

Domskäl

Utredningen

Förhör under sanningsförsäkran har hållits med Ekstrands ställföreträdare H.E. och med A.S. På Ekstrands begäran har vittnesförhör hållits med N.P., som vid den aktuella tidpunkten var handläggare på DHL:s avdelning för Claims & Complaints. På A.S:s begäran har vittnesförhör hållits med hennes make S.S. Båda parterna har därutöver åberopat skriftlig bevisning.

Huvudfrågan i målet - när har skadan uppkommit?

A.S. har mot Ekstrands krav på betalning för den aktuella dörren invänt att dörren var felaktig när den avlämnades den 5 oktober 2007 och att detta berättigar henne att dels hålla inne betalningen, dels kräva att Ekstrand företar omleverans (se 25 och 26 §§ konsumentköplagen). Ekstrand har bestritt att dörren var felaktig vid avlämnandet och gjort gällande att den aktuella skadan, som i och för sig är vitsordad, har uppkommit i tiden därefter. Parterna är överens om att Ekstrand burit risken för varan fram till avlämnandet och att risken därefter övergått på A.S. (jfr 6 § och 8 § andra stycket konsumentköplagen). Frågan i målet är därför inledningsvis när den aktuella skadan har uppkommit samt vem som har bevisbördan för den omständigheten och vilket beviskrav som gäller.

Vem har bevisbördan och vilket beviskrav gäller?

Frågan om varan är felaktig ska bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare. (Se 20 § konsumentköplagen.) Det senare innebär att näringsidkaren svarar för s.k. ursprungligt fel, dvs. fel som funnits i varan redan vid tidpunkten för riskövergången men som visar sig först senare (se Herre och Ramberg, Konsumentköplagen (internet), kommentaren till 20 §, s. 1 n).

Den köprättsliga utgångspunkten är att det är köparen som har bevisbördan för att felet fanns vid tidpunkten för riskövergången, dvs. vid avlämnandet (se a.a., kommentaren till 20 a §, s. 1 ö, Ramberg och Herre, Köplagen, 1995, s. 116, och Håstad, Köprätt och annan kontraktsrätt, 6 uppl. 2009, s. 240). Har varan i något hänseende fallerat en tid efter köpet kan det emellertid vara svårt för köparen att bevisa att skälet härrör från egenskap som fanns redan vid riskövergången. Enligt 20 a § konsumentköplagen ska därför ett fel som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades anses ha funnits vid avlämnandet. Utgångspunkten är sålunda att ett fel som visar sig inom sex månader från avlämnandet ska presumeras ha förelegat redan vid avlämnandet och därför vara något som näringsidkaren ansvarar för. Att det är fråga om en presumptionsregel medför att näringsidkaren för att undgå ansvar ska visa att felet inte fanns vid tidpunkten för avlämnandet och sålunda uppkommit senare. (Se Herre och Ramberg, Konsumentköplagen (internet), kommentaren till 20 a §, s. 1.)

A.S. har med hänvisning till 20 a § konsumentköplagen gjort gällande att det ankommer på Ekstrand att visa att skadan inte fanns vid tidpunkten för avlämnandet och sålunda uppkommit senare, detta eftersom A.S. upptäckte skadan först i samband med att hon och S.S. monterade upp dörren nio dagar efter det att dörren avlämnats, och skadan sålunda först då visade sig.

Enligt tingsrättens uppfattning bör bestämmelsen inte tolkas på det sättet. Bestämmelsen är tillämplig när varan rent faktiskt framstått som felfri vid avlämnandet men ett s.k. ursprungsfel visat sig inom sex månader därefter. Den är inte tillämplig när konsumenten, som i nu aktuellt fall, valt att inte

kontrollera godset i samband med avlämnandet och därför inte själv sett skadan, som hon påstått har funnits vid avlämnandet, förrän en tid därefter. Mot bakgrund av det anförda finner tingsrätten att A.S. enligt huvudregeln har bevisbördan för att skadan funnits vid avlämnandet av dörren den 5 oktober 2007.

När det gäller vilken grad av bevisning som ska krävas till styrkande av att skadan fanns redan vid avlämnandet kan beviskravet ställas lägre än normalt. Med hänsyn till att det är svårt att lägga fram bevisning om att den aktuella skadan inte har uppkommit i tiden efter avlämnandet anser tingsrätten att A.S. ska anses ha fullgjort sin bevisbörda om det framstår som klart mera sannolikt att skadan uppkommit före avlämnandet än därefter. (Jfr Herre och Ramberg, a.a., kommentaren till 20 a §, s. 1 ö jämte fotnot 2 samt rättsfallet NJA 1991 s. 481 med däri gjorda hänvisningar till andra prejudikat.)

Tingsrättens bevisvärdering

Av förhören med A.S. och H.E. framgår att A.S. reklamerade felet till H.E. när hon upptäckt detta. Han förde reklamationen vidare till DHL. DHL fann vid en första granskning av ärendet att bolaget fullföljt transportuppdraget på ett korrekt sätt. Detta förmedlades till Ekstrand i en skrift undertecknad av N.P.

Ekstrand återkom därefter till DHL i ett brev daterat den 14 december 2007. I brevet uppgav H.E. bl.a. att det "är högst troligt att denna skadan har uppkommit under transporten och inte då mottagaren med hjälp bar paketen 20 meter upp till huset". Detta uttalande har av A.S. uppfattats på det sättet att Ekstrand vidgått att felet uppkommit före avlämnandet. A.S. har vidare berättat att det, när hon ringde till H.E. och reklamerade den skadade dörren, för dem båda var klart att skadan uppstått under transporten. S.S. har bekräftat att han fått samma uppfattning av H.E. H.E. har under förhöret förklarat att han bara såg sig som en länk mellan kunden och fraktföraren. Han förmedlade information från A.S. till DHL och vice versa, förde fram kundens krav samt försökte hjälpa till att lösa problemet. Han har även uppgett att han trodde på kundens uppgifter till dess DHL meddelade att man hade pratat med chauffören.

Med anledning av H.E:s brev den 14 december 2007 återkom nämligen N.P. i ett nytt brev ställt till Ekstrand. Av detta brev framgår att någon notering om emballageskada inte gjorts av DHL:s chaufför vid kontroll av godset innan lastning på DHL:s terminal, att man vid besiktning i oktober 2007 konstaterat att det fanns ett hål i nederdelen på dörrens insida och ett hål på emballaget som motsvarade hålet på dörren samt att detta enligt besiktningsmannen inte var ett hål från en truckgaffel utan ett hål som kunde ha tillkommit av vad som helst och när som helst. N.P. har under förhöret bekräftat innehållet i brevet. Han har därutöver uppgett att chauffören kontaktades under utredningen varvid denne även uppgav att han inte heller sett några skador när han ställde av godset. N.P. har uppgett att uppgift om vilken chaufför det var inte är möjligt att få fram så här långt efteråt.

Det ovan anförda talar enligt tingsrättens uppfattning mot att den aktuella skadan uppstått under transporten före avlämnandet av dörren. Den omständigheten att H.E. inledningsvis till synes ställt sig på kundens sida mot fraktföraren för att i ett senare skede byta ståndpunkt och i stället driva processen mot A.S. saknar vidare betydelse för den juridiska bedömningen av det faktiska förhållandet när skadan uppstått.

Däremot har A.S. framhållit att det inte varit möjligt att skadan uppstått efter avlämnandet. Hon har berättat att dörrarna levererades när hon inte var hemma. Hon hade gjort plats på infarten så att de skulle kunna avlämnas där. Så skedde också. När hon kom hem var det mörkt. Hon lade då en presenning över paketen, som låg ner ovanpå varandra på en europall, för att skydda dem. Eftersom S.S. var bortrest kunde inte de tunga paketen bäras upp för den ca 80 meter långa stentrappan förrän han kom hem. Detta skedde därför inte förrän drygt en vecka efter det att paketen med dörrarna hade avlämnats. Fram till dess hade hon inte rört paketen. A.S. har berättat att hon och maken vid det tillfället tog bort presenningen och först bar upp det ena paketet. De monterade av byggdörren och monterade på dörren. Sedan hämtade de det andra paketet, det som legat underst och som visade sig innehålla en skadad dörr. De bar även det paketet upp för trapporna, monterade av byggdörren och monterade på den nya dörren. Först då såg de skadan, ett hål lite större än en golfboll, vid

dörrens nederkant. Sedan såg de att även kartongen var skadad. S.S. har bekräftat de uppgifter som A.S. lämnat.

Av vad A.S. och S.S. berättat framgår att paketen med dörrarna legat obehagligt, om än under en presenning, i över en veckas tid. Tingsrätten menar att det inte kan uteslutas att paketen varit placerade på varandra med viss förskjutning på sådant sätt, och då skadan konstaterats i nederkanten av dörren, att något utifrån kunnat skada det undre paketet. Vidare har A.S. och S.S. inte upptäckt skadan när paketen legat kvar där de avlämnats utan först sedan de själva burit paketen upp för en lång stentrappa. Mot bakgrund därav, och då vad N.P. uppgett om sina kontakter med besiktningsmannen och chauffören får anses ha ett inte obetydligt bevisvärde, finner tingsrätten att det inte framstår som klart mera sannolikt att den aktuella skadan uppstått före avlämnandet av dörren än därefter. Vid dessa förhållanden ska A.S. förpliktas att betala yrkat kapitalbelopp för den aktuella dörren och genkärålet ogillas.

- - -.

Domslut

1. A.S. ska till Ekstrand & Son Aktiebolag betala 14 200 kr jämte ränta

- - -.

2. Genkärålet ogillas.

Svea hovrätt

A.S. överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle ogilla Ekstrands talan och bifalla hennes talan.

Ekstrand bestred ändring.

Hovrätten (hovrättsråden Mats Walberg, Ingela Halvorsen, Christian von Szalay och Gunilla Lundholm, referent) anförde följande i dom den 2 februari 2012.

Hovrättens domskäl

Parterna har i hovrätten fört sin talan på samma sätt som vid tingsrätten. Utredningen är också densamma som vid tingsrätten.

Ekstrands talan

I målet är ostridigt att en dörr som Ekstrand levererat till A.S. varit skadad på visst sätt. Tvist föreligger emellertid när skadan uppkommit - före eller efter leverans - och följaktligen vem av parterna som har att svara för skadan. På det aktuella rättsförhållandet är konsumentköplagen tillämplig.

Frågan om en vara är felaktig ska enligt 20 § konsumentköplagen bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnades. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare. Av 20 a § samma lag följer att ett fel som visas sig inom sex månader efter det att varan avlämnades ska anses ha funnits vid avlämnandet, om inte annat visas eller detta är oförenligt med varans eller felets art. Bestämmelsen är tillämplig på alla fel och gäller inte bara då varan rent faktiskt framstått som felfri vid avlämnandet.

Av utredningen framgår att A.S. upptäckt skadan - ett ca 3-4 cm brett och ca 1 cm djupt hål i dörrens nederkant - en dryg vecka efter leverans. Felet har således visat sig inom sex månader från det att varan avlämnades. Med hänsyn härtill och då det inte är oförenligt med varans eller felets art att skadan funnits redan vid avlämnandet, åligger det Ekstrand att visa att felet inte funnits vid avlämnandet.

Till stöd för att skadan inte funnits vid avlämnandet har Ekstrand åberopat viss skriftlig utredning, bl.a. den aktuella fraktsedeln samt förhör under sanningsförsäkran med H.E. och vittnesförhör med N.P.

N.P., som utrett skadan för det av Ekstrand anlitate transportföretaget, har berättat att någon anmärkning på dörrarna under leveransen inte noterats i företagets skanningsystem samt att en efterföljande besiktning gett vid handen

att skadan inte var en typisk transportskada utan en skada som kan ha uppkommit var, när och hur som helst. N.P. har vidare uppgett att den chaufför som levererat dörrarna hos A.S. hörts under den interna utredningen och då inte kunnat erinra sig några skador på dessa.

Den av Ekstrand åberopade bevisningen utgörs i betydande utsträckning av andrahandsuppgifter. Uppgifterna som sådana utesluter dock inte att dörren varit felaktig vid avlämnandet. Till detta kommer bl.a. de uppgifter under sanningsförsäkran respektive ed som makarna S. lämnat, nämligen att dörren inte skadats till följd av deras hantering av den. I samma riktning talar även det av A.S. åberopade brevet som Ekstrand ställt till transportföretaget. Vid en samlad bedömning finner hovrätten att Ekstrand inte förmått styrka att dörren varit felfri vid avlämnandet. Ekstrands talan ska därför ogillas.

A.S:s talan

Vid ovan gjord bedömning av Ekstrands talan har bolaget medgett A.S:s yrkande om omleverans. Hennes talan ska därför bifallas.

Hovrättens domslut

Hovrätten ändrar tingsrättens dom på följande sätt.

a) Ekstrand & Son Aktiebolags talan ogillas.

b) Ekstrand & Son Aktiebolag förpliktas att till A.S. leverera en felfri dörr - - - mot betalning om 14 200 kr.

Högsta domstolen

Ekstrand överklagade och yrkade att HD skulle ogilla A.S:s talan och bifalla bolagets talan.

A.S. motsatte sig ändring av hovrättens dom.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Jenny Hjukström, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

Skäl

Bakgrund

Överensstämmer i huvudsak med p. 1-4 i HD:s dom.

Relevanta bestämmelser i konsumentköplagen

Konsumentköplagen är tillämplig på tvister mellan konsument och näringsidkare rörande köp av lös sak. År 2002 infördes flera viktiga förändringar i lagen, däribland 20 a §, som ett led i genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (det s.k. konsumentköpsdirektivet).

Om köparen bär risken för varan är han skyldig att betala varan även om den har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som inte beror på säljaren (8 § första stycket konsumentköplagen). Risken för varan går över på köparen när varan avlämnas (8 § andra stycket). Varan är avlämnad när den har kommit i köparens besittning (6 §).

Av 20 § konsumentköplagen följer att frågan om varan är felaktig ska bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas och att säljaren svarar för fel som har funnits vid avlämnandet, även om felet visar sig först senare. Enligt 20 a § ska ett fel som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades anses ha funnits vid avlämnandet, om inte annat visas eller detta är oförenligt med varans eller felets art.

Bevisbörda i fråga om att fel fanns vid avlämnandet

Vad gäller frågan om det över huvud taget föreligger ett fel, är det upp till

köparen att visa att så är fallet. Den köprättsliga utgångspunkten är att köparen även har bevisbördan för att felet förelåg redan vid tidpunkten för riskövergången (se t.ex. NJA 1977 s. 756). Mot bakgrund av att det kan vara förenat med avsevärda svårigheter för en konsument att bevisa att ett fel förelåg i varan redan vid avlämnandet, har det i praxis utvecklats vissa bevislättnader för konsumenten. I HD:s avgörande NJA 1991 s. 481 ansågs det vara tillräckligt att beställarens påstående om att felet orsakats av näringsidkaren var "klart mer sannolikt" än näringsidkarens påstående om motsatsen. Det sagda innebär att det för en konsument räcker att göra klart mer sannolikt att felet beror på säljarens kontraktsbrott. Detta har i förarbetena ansetts kunna ske så att köparen gör sannolikt att han eller hon inte har vanvårdat varan, inte har använt den på ett onormalt sätt och att varan inte har utsatts för en olyckshändelse (se prop. 2001/02:134 s. 60).

Även med detta lågt ställda beviskrav kan det ibland vara svårt för en konsument att bevisa att ett fel som visat sig efter en tid fanns redan då varan avlämnades. Lagstiftaren har därför infört presumptionsregeln i 20 a § konsumentköplagen. Bestämmelsen bygger på artikel 5.3 i konsumentköpsdirektivet. Enligt artikel 5.3 ska, om inte motsatsen bevisas, en bristande avtalsenlighet som visar sig inom sex månader från leveransen av varan presumeras ha funnits vid tidpunkten för leveransen, utom när denna presumtion är oförenlig med varans eller den bristande avtalsenlighetens art. Av propositionen till 2002 års ändringar i konsumentköplagen framgår att lagstiftaren tänkte sig att de fel som skulle kunna komma att träffas av 20 a § var sådana som framträder efter en tids användning, främst s.k. funktionssvikt av olika slag (se prop. 2001/02:134 s. 84). Presumptionsregelns tillämpningsområde är dock inte begränsat till sådana fel som objektivt sett inte har blivit märkbara förrän en tid efter avlämnandet. Presumtionen gäller alla typer av fel, om den inte - enligt bestämmelsens uttryckliga undantag - är oförenlig med varans eller felets art i det enskilda fallet (se nedan).

Det framgår inte av förarbetena om det är säljaren som ska visa att varan eller felet är av sådan art att presumtionen inte ska tillämpas - och att undantagsregeln därigenom helt enkelt utgör en bekräftelse av huvudregeln att det är säljaren som har att visa att felet inte förelåg vid tiden för avlämnandet - eller om det är domstolen som ska göra en fri bedömning av om oförenlighet föreligger eller inte. Av artikel 5.3 i konsumentköpsdirektivet framgår inte heller uttryckligen vem av parterna (om någon) som har bevisbördan för oförenlighet. Den mest rimliga tillämpningen, som också vinner stöd i EU-rättslig doktrin, är det förstnämnda alternativet, alltså att det är säljaren som har att visa att någon av undantagssituationerna är för handen. (Jfr Bianca/Grundman, EU Sales directive: Commentary, 2002, s. 218. Jfr också förarbetena till implementeringen av direktivet i den norska forbrukerkjøpsloven, Ot.prp.nr 44 (2001-2002) om lov om forbrukerkjøp, s. 260.)

För det fall köparen har visat att ett fel föreligger i varan, är det alltså säljaren som ska visa att presumtionen är oförenlig med varans eller felets art och, om så inte är fallet, att felet inte förelåg vid varans avlämnande.

Beviskravet för säljaren

Av lagtexten följer att presumtionen bryts om annat "visas", vilket i normalfallet torde motsvara beviskravet styrkt. Konsumentköpsdirektivet ger inga riktlinjer i fråga om beviskravet; denna bedömning har överlåtits till medlemsstaterna. I det tidigare nämnda avgörandet NJA 1991 s. 481 har HD tillämpat det lindrade beviskravet "klart mer sannolikt" för konsument i förhållande till säljaren. HD beaktade i det fallet att beställaren ofta har betydande svårigheter att visa vad som har orsakat att ett reparerat objekt inte fungerar tillfredsställande.

Vid tillämpningen av 20 a § skulle det kunna ligga nära till hands att göra en jämförelse med de fall då säljaren har lämnat uttryckliga garantier om varan eller dess egenskaper. Enligt 21 § andra stycket konsumentköplagen gäller inte säljarens ansvar enligt garantin om det "görs sannolikt" att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på köparens sida. Beviskravet är således lågt ställt i fråga om säljarens ansvarsfrihet från garantier. Det finns dock inte något utrymme för att, utan lagstöd, bestämma beviskravet i den nu aktuella situationen lika lågt som för avtalade garantier. Tvärtom kan det finnas anledning att bibehålla ett relativt högt beviskrav, då

lagstiftaren uttryckligen har placerat bevisbördan på näringsidkaren.

När det gäller frågan om ett fel har funnits vid avlämnandet, måste det dock vara förenat med stora svårigheter även för en näringsidkare att lägga fram fullständig bevisning om att så inte var fallet. För att det över huvud taget ska vara möjligt för säljaren att befria sig från ansvaret bör ett lindrat beviskrav tillämpas även för denne. I likhet med vad som enligt HD:s avgörande NJA 1991 s. 481 gäller för konsumenter, måste det enligt domstolen anses vara tillräckligt att säljaren gör det klart mer sannolikt att felet inte förelåg vid tidpunkten för riskens övergång.

När ska presumptionen anses oförenlig med felets art?

Presumptionen gäller som framgått inte när den är oförenlig med varans eller felets art. Som exempel på när presumptionen är oförenlig med varans art nämns i förarbetena färskvaror, eftersom dessa inte kan förväntas hålla samma kvalitet under en sexmånadersperiod. Som exempel på när den är oförenlig med felets art nämns i förarbetena fel som beror på olyckshändelse, vanvård, onormalt brukande eller något annat liknande förhållande på köparens sida. (Se Ds 2001:55 s. 87 och prop. 2001/02:134 s. 84 f.)

Mot bakgrund av det sistnämnda förarbetsuttalandet uppstår frågan om ett fel är av sådan art att det är oförenligt med presumptionen, när det står klart att felet - som hade gått att upptäcka vid en ytlig granskning av varan - beror på en olyckshändelse men det är stridigt om denna har inträffat före eller efter varans avlämnande. Om säljaren ansvarar för transporten av en vara till konsumenten kan presumptionen inte utan vidare anses oförenlig med felets art om felet kan ha orsakats av en olyckshändelse under transporten.

Det ligger i sakens natur att tidsaspekten bör vara av viss betydelse vid bedömningen. Beträffande konsumentköp finns inte någon uttrycklig regel om att konsumenten måste undersöka varan efter avlämnande, men ett fel måste enligt 23 § konsumentköplagen reklameras inom skälig tid efter det att felet märkts eller borde ha märkts. Enligt motiven bör köparen ganska omgående efter avlämnandet göra en i vart fall ytlig granskning av varan, men det bör inte krävas att han eller hon omedelbart efter mottagandet av varan ska göra en mer noggrann genomgång eller prövning av dess kvalitet eller funktion (se prop. 1989/90:89 s. 114). - I linje med detta torde det inte krävas alltför stark bevisning från säljarens sida för att göra det klart mer sannolikt att felet inte fanns vid avlämnandet, om konsumenten fyra månader efter avlämnandet påtalar att en köpt vara har en väl synlig defekt. Om däremot konsumenten en vecka efter avlämnandet meddelar näringsidkaren att varan är behäftad med fel, och det inte framstår som osannolikt att felet utgör en transportskada som har inträffat före riskens övergång, då ställs det högre krav på säljaren för att denne ska anses ha gjort klart mer sannolikt att presumptionen är oförenlig med felets art och att felet inte fanns vid avlämnandet.

Tillämpningen i det aktuella fallet

Det är ostridigt i målet att den levererade dörren är skadad, och att motsvarande skada även fanns på det emballage i vilket dörren levererades. Det rör sig alltså inte om ett fabriktionsfel eller någon typ av funktionssvikt, utan snarare ett fel som har orsakats av en olyckshändelse. Frågan i målet är om skadan har uppstått före avlämnandet (t.ex. under transporten) eller efter avlämnandet (t.ex. genom köparens hantering av dörren).

Säljaren har, till stöd för sitt påstående att felet inte förelåg vid avlämnandet, huvudsakligen åberopat skriftliga och muntliga uppgifter från det anlitade transportföretaget innebärande att någon anmärkning på dörren under leveransen inte hade noterats i transportföretagets skanningssystem samt att den efterföljande besiktningen, utförd av transportföretaget, hade gett vid handen att skadan inte var en typisk transportskada utan en skada som kunde ha uppkommit var, när och hur som helst. A.S. har under sanningsförsäkran uppgett att dörren inte skadades vid hennes hantering av den, och hennes make har lämnat motsvarande uppgifter under ed.

Felet är väl synligt vid en ytlig granskning av dörren. A.S. anmälde en vecka efter leveransen att dörren var behäftad med fel. Även om det inte har lämnats några närmare uppgifter angående hur skadan kan ha uppstått, kan det inte anses osannolikt att skadan uppstod under transporten. Ekstrand kan därför

inte anses ha gjort det klart mer sannolikt att presumptionen är oförenlig med felets art. Vid en samlad bedömning kan Ekstrand inte heller anses ha gjort det klart mer sannolikt att felet inte förelåg vid avlämnandet.

Hovrättens domslut ska därför fastställas.

HD:s avgörande

HD fastställer hovrättens domslut.

HD (justitieråden Ella Nyström, Göran Lambertz, Johnny Herre, referent, Agneta Bäcklund och Svante O. Johansson) meddelade den 13 juni 2013 följande dom.

Domskäl

Bakgrund

1. A.S. beställde två ytterdörrar av Ekstrand & Son Aktiebolag. Sedan dörrarna förpackats av säljaren i var sitt emballage levererades de till köparen av transportören DHL den 5 oktober 2007. A.S. hade inför transporten gett sitt godkännande till DHL att dörrarna vid leverans kunde ställas på hennes villatomt utan att hon kvitterade mottagandet. Vid leveransen placerades dörrarna på garageuppfarten utanför hennes villa. Dörrarna låg då på varandra lastade på en EUR-pall. De fick ligga kvar på uppfarten under drygt en vecka, täckta av en presenning. Under helgen den 13-14 oktober 2007 bar A.S. och hennes make de förpackade dörrarna uppför trapporna till huset, varefter de packades upp och monterades. Den 14 oktober 2007 anmälde A.S. att den ena dörren var skadad på så sätt att det fanns ett hål i den nedre delen av dörrrens insida med en diameter på 3-4 cm och ett djup på ca 1 cm. En motsvarande skada fanns på emballaget till den skadade dörren.

2. Ekstrand väckte talan vid tingsrätten och yrkade att A.S. skulle utge betalning för den levererade dörren. Ekstrand gjorde gällande att det inte hade förelegat något fel i varan vid avlämnandet. A.S. bestred yrkandet och yrkade genstämningsvis att Ekstrand skulle förpliktas att leverera en felfri dörr till henne. Hon gjorde gällande att dörren hade varit skadad redan när den avlämnades hos henne. Parterna är överens om att omleverans ska ske om Ekstrand svarar för felet.

3. Tingsrätten fann att A.S. fick anses ha bevisbördan för att skadan fanns vid avlämnandet och att hon inte hade förmått uppfylla denna bevisbörda. Ekstrands talan bifölls därför. Hovrätten ansåg att Ekstrand hade bevisbördan för att felet inte fanns vid avlämnandet och att Ekstrand inte hade uppfyllt denna. Hovrätten ogillade därför Ekstrands talan och biföll A.S:s genkärsmål.

4. Den huvudsakliga frågan i målet gäller hur 20 a § konsumentköplagen (1990:932) ska tolkas och tillämpas.

Relevanta bestämmelser i konsumentköplagen

5. Konsumentköplagen är tillämplig när en konsument köper lös sak av en näringsidkare (1 § första stycket). Varan ska enligt 16 § vara av sådan beskaffenhet som konsumenten med fog har kunnat förutsätta. Det innebär bl.a. att varans kvalitet ska stämma överens med vad som följer av avtalet. Det är konsumenten som är bevisskyldig beträffande eventuella fel i varan. För att konsumenten ska kunna göra gällande fel i varan krävs det därför att konsumenten lägger fram tillräckligt stark bevisning - ofta med tillämpning av ett relativt lågt beviskrav - avseende felet i varan.

6. Frågan om varan är felaktig ska bedömas med hänsyn till varans beskaffenhet när den avlämnas (20 §). Säljaren ansvarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt även om felet visar sig först senare. Varan är avlämnad när den har kommit i konsumentens besittning (6 §). Det krävs inte att varan faktiskt tas emot av konsumenten för att den ska anses avlämnad. Det räcker exempelvis med att varan med konsumentens tillstånd placeras på konsumentens villatomt för att den ska anses ha kommit i konsumentens besittning (se prop. 1989/90:89 s. 70; jfr Johnny Herre, under medverkan av Jan Ramberg, Konsumentköplagen. En kommentar, 3 uppl. 2009, s. 109 f.).

7. Vid avlämnandet går risken över på konsumenten (8 § andra stycket). Om

konsumenten bär risken för varan är han skyldig att betala varan även om den har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som inte beror på säljaren (8 § första stycket). Av bestämmelserna följer att konsumenten efter avlämnandet tar över ansvaret för olyckshändelser, vanvård och annat som skadar eller förstör varan. Om varan däremot skadas före riskövergången svarar säljaren för detta, vilket innebär att säljaren kan drabbas av felpåföljder om han inte på egen bekostnad försätter varan i avtalsenligt skick.

8. För att konsumenten ska ha rätt att åberopa felet, krävs att han lämnar säljaren ett meddelande därom inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (s.k. neutral reklamation; 23 § första stycket första meningen konsumentköplagen). Om meddelandet lämnas inom två månader efter det att konsumenten har märkt felet anses det dock alltid ha lämnats i rätt tid.

9. Vid köp reglerade av köplagen krävs på motsvarande sätt en reklamation inom skälig tid efter det att köparen märkt eller borde ha märkt felet (32 §). I den lagen finns också en uttrycklig regel om köparens undersökningsplikt. Enligt 31 § köplagen har köparen nämligen en skyldighet att efter avlämnandet så snart omständigheterna medger det undersöka varan. Bestämmelsen får direkt betydelse för när köparen enligt 32 § borde ha märkt felet eftersom sådana fel som borde ha märkts vid undersökningen utlöser skyldigheten att inom skälig tid reklamera felet. Konsumentköplagen saknar en motsvarande bestämmelse om skyldighet att undersöka varan efter köpet. Enligt lagförarbetena bör emellertid konsumenten "normalt ganska omgående göra en i vart fall ytlig granskning av varan" (se a. prop. s. 114).

Bevisbördan för att ett fel fanns vid avlämnandet

10. Eftersom bedömningen av om varan är felaktig ska utgå ifrån varans beskaffenhet vid avlämnandet och risken för varan går över vid samma tidpunkt, uppkommer frågan vem av parterna som ska anses ha bevisbördan för om felet fanns eller inte fanns vid den tidpunkten. Huvudregeln är här att köparen av en vara har bevisbördan för att felet fanns vid tidpunkten för riskövergången (se t.ex. Lars Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, 2005, s. 308 f., Jan Ramberg, under medverkan av Johnny Herre, Köplagen, 1995 s. 116 ff. och NJA 1977 s. 756).

11. När säljaren vid ett konsumentköp genom en garanti eller liknande utfästelse har åtagit sig att under en viss tid svara för varan eller för en egenskap hos varan görs ett avsteg från huvudregeln om att köparen har bevisbördan för att felet fanns vid riskövergången. I dessa fall gäller i stället att fel ska anses föreligga om varan under garantitiden försämras i det avseende som utfästelsen omfattar. Denna presumtion för att en försämring innebär ett fel i varan gäller dock inte om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på konsumentens sida (21 § konsumentköplagen; jfr 21 § andra stycket köplagen och härtill prop. 1988/89:76 s. 96).

12. Ett annat undantag från huvudregeln regleras i 20 a § konsumentköplagen. Liksom vid av säljaren lämnade garantier gäller enligt bestämmelsen en presumtion för att felet fanns vid riskövergången. Av bestämmelsen följer nämligen att ett fel som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades ska anses ha funnits vid avlämnandet, om inte annat visas eller detta är oförenligt med varans eller felets art.

13. Bestämmelsen i 20 a § infördes i konsumentköplagen år 2002 som ett led i genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (det s.k. konsumentköpsdirektivet), där det i artikel 5.3 stadgas att om "inte motsatsen bevisas, skall en bristande avtalsenlighet som visar sig inom sex månader från leveransen av varan presumeras ha funnits vid tidpunkten för leveransen, utom när denna presumtion är oförenlig med varans eller den bristande avtalsenlighetens art". Bland skälen för att införa regeln i artikel 5.3 nämndes att en presumtion för att felet fanns vid leveransen fick anses vara lämplig från konsumentskyddssynpunkt och att en sådan presumtion stämde överens med den lösning som valdes av säljare och tillverkare när de lämnade en garanti för

varans egenskaper eller funktion (se t.ex. Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services, COM(93) 509 final, 15 november 1993, s. 91).

14. Av förarbetena till 2002 års ändringar i konsumentköplagen framgår att lagstiftaren utgick ifrån att de fel som främst skulle kunna komma att träffas av 20 a § var sådana som framträder efter en tids användning, främst s.k. funktionssvikt av olika slag (se prop. 2001/02:134 s. 59 och 84; jfr uttalandena i den norska propositionen Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) om lov om forbrukerkjøp, s. 259). Enligt bestämmelsens ordalydelse, liksom enligt ordalydelsen i artikel 5.3 konsumentköpsdirektivet, är tillämpningsområdet för bestämmelsen dock inte begränsat till sådana fel som kunnat märkas först en tid efter avlämnandet. Bestämmelsen är därför tillämplig också för fel som har uppkommit i produktionen och som är fullt synliga vid avlämnandet, liksom för fel som beror på att varan har skadats under transporten till konsumenten. I dessa fall har presumtionsregeln emellertid ofta en begränsad betydelse. En tillämpning av presumtionsregeln också för dessa fall stämmer dock väl överens med det förhållandet att konsumenten inte har en undersökningsplikt efter köpet och att det därför kan komma att gå en tid innan felet uppdagas.

Bevisbörda och beviskrav vid tillämpning av 20 a §

15. Det nu anförda innebär att om konsumenten efter köpet lägger fram tillräckligt stark bevisning för att ett fel i varan ska anses föreligga, så ska felet presumeras ha funnits vid tidpunkten för riskövergången. Av bestämmelsens ordalydelse framgår att felet ska anses ha funnits vid avlämnandet "om inte annat visas eller detta är oförenligt med varans eller felets art".

16. Det finns alltså enligt bestämmelsen en möjlighet att motbevisa presumptionen genom att "annat visas". Presumptionen gäller inte om det är oförenligt med varans eller felets art att felet ska anses ha funnits redan vid avlämnandet. De omständigheter som medför att presumptionen är motbevisad kan delvis sammanfalla med de som medför att presumptionen inte ska gälla.

17. Ett exempel på när presumptionen är oförenlig med varans art är när felet beror på att varans normala hållbarhetstid har passerats vid den tidpunkt då konsumenten gör gällande en avtalsavvikelse, såsom när en färskvara blivit för gammal och därför har ruttnat eller när ett par billiga strandsandaler gått sönder efter en lång sommarsäsongs användning. En oförenlighet med felets art kan föreligga om det framgår att felet beror på en olyckshändelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på konsumentens sida (se a. prop. s. 60 och 85).

18. Presumptionen att fel förelåg vid tidpunkten för riskövergången kan alltså brytas genom att bevisning läggs fram som tillräckligt starkt talar för att felet inte fanns vid denna tidpunkt. Även om det inte uttryckligen anges i 20 a § är det säljaren som har bevisbördan för att bryta presumptionen. Fråga uppkommer då vilken bevisning som ska krävas för att presumptionen ska brytas.

19. Bestämmelsen i 20 a § har utformats efter förslag från Lagrådet. Lagrådsremissens lagförslag hade följande lydelse. "Ett fel som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades skall anses ha funnits vid avlämnandet, om detta inte är oförenligt med varans eller felets art." Lagrådet uttalade att det var fråga om en presumption, att presumptionen inte skulle gälla när det var oförenligt med varans eller den bristande avtalsenlighetens art samt att det dessutom skulle vara möjligt att omkullkasta presumptionen. Lagrådet konstaterade att undantaget avseende varans eller den bristande avtalsenlighetens art återgavs i paragrafen men att det inte fanns någon antydan om att presumptionen kunde brytas i andra fall. För att nå bättre överensstämmelse med direktivet föreslogs därför en justering av paragrafen. Förslaget godtogs i allt väsentligt (se prop. 2001/02:134 s. 84).

20. Varken i Lagrådets yttrande eller i propositionen sägs något som tyder på att formuleringen "om inte annat visas" syftar till att ange ett preciserat beviskrav. Avsikten får därför antas ha varit att tydliggöra att det är fråga om en presumption som kan motbevisas. Slutsatsen är att bestämmelsen inte ger uttryck för något krav på bevisningens styrka.

21. Utgångspunkten i dispositiva tvistemål får anses vara att den som har

bevisbördan har att "visa" eller "styrka" att en viss omständighet föreligger (jfr Lagrådets yttrande i prop. 2000/01:150 s. 187, Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 7 uppl. 2009, s. 81 ff. och Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken m.m., oktober 2012, Zeteo, kommentaren till 35 kap. 1 §, Beviskravet). Detta innebär ett högt ställt beviskrav. En presumtion som den aktuella innebär emellertid en omkastad bevisbörda. Sedan varan har överlämnats till köparen saknar säljaren möjlighet att säkra bevisning rörande varan. Ett högt ställt beviskrav skulle därför innebära en tung börda för säljaren. I praktiken skulle denne ofta sakna möjlighet att lägga fram sådan bevisning som medför att beviskravet är fullgjort.

22. En jämförelse kan här göras med den presumptionsregel som gäller enligt 21 § vid garantier och liknande utfästelser. När den bestämmelsen är tillämplig ska fel anses föreligga om säljaren inte "gör sannolikt" att försämringen beror på en olyckshändelse eller en därmed jämförlig händelse, eller på vanvård, onormalt brukande eller något annat liknande förhållande på konsumentens sida (jfr 59 § konsumenttjänstlagen, 1985:716). I dessa fall har alltså lagstiftaren uttryckligen angett ett lägre beviskrav för att bryta presumptionen.

23. Mot bakgrund av vad som nu har anförts är det motiverat att säljaren ges en viss bevislättning för att bryta presumptionen vid tillämpning av 20 a § konsumentköplagen i jämförelse med det högt ställda krav som är utgångspunkten i dispositiva tvistemål.

24. Vad som kan krävas för att säljaren ska anses ha lagt fram tillräcklig bevisning om att ett fel inte förelåg vid tidpunkten för riskövergången kan i viss mån variera beroende på omständigheterna (jfr NJA 2012 s. 858 p. 20 angående tolkning av beviskravet i 25 kap. 18 § tredje stycket aktiebolagslagen). En viktig faktor kan här vara den tid som har gått sedan varan avlämnades. Om det exempelvis är fråga om en väl synlig defekt som har påtalats av konsumenten först flera månader efter avlämnandet, krävs det inte samma bevisning för att säljaren ska anses ha uppfyllt sin bevisbörda som när det är fråga om ett fel som påtalas kort tid efter avlämnandet. Det sagda torde innebära att tillämpningen av 20 a § i praktiken inte väsentligt avviker från den prövning som görs enligt 21 § konsumentköplagen eller 59 § konsumenttjänstlagen i aktuellt hänseende.

Tillämpningen i det aktuella fallet

25. Den levererade dörren är skadad på ett sätt som utgör ett fel i varan. Det är ostridigt att det fanns en skada på det emballage i vilket dörren levererades på motsvarande plats som skadan på dörren. Det är också ostridigt att det var den undre av de två dörrarna som var skadad. Av utredningen framgår vidare att skadan upptäcktes först i samband med att köparen och hennes make monterade dörren.

26. Felet i dörren utgör inte ett fabriktionsfel. Det beror inte heller på någon typ av funktionssvikt. Frågan i målet är därför om skadan har uppstått före avlämnandet (t.ex. vid lastningen, under transporten eller när dörrarna placerades på köparens garageuppfart) eller efter avlämnandet (t.ex. under den dryga vecka som dörrarna fick ligga kvar på uppfarten eller genom köparens hantering av dörren när den bars till huset och monterades).

27. Ekstrand har till stöd för sitt påstående att felet inte förelåg vid avlämnandet huvudsakligen åberopat skriftliga och muntliga uppgifter från det anlitate transportföretaget. Av dessa uppgifter framgår att någon anmärkning om skador på emballaget eller dörren inte har noterats i transportföretagets system under leveranshanteringen från Ekstrand till köparen. Det framgår vidare att chauffören enligt Ekstrand inte har sett någon skada när dörrarna lossades. Den efterföljande besiktningen av dörren som utfördes av transportföretaget visar enligt Ekstrand att skadan inte var en typisk transportskada utan en skada som kan ha uppkommit var, när och hur som helst.

28. A.S. har under sanningsförsäkran uppgett att dörren inte skadades vid hennes hantering av den, och hennes make har lämnat motsvarande uppgifter under ed. De har också angett att skadan fanns på undersidan av den förpackning som innehöll den undre dörren och att skadan alltså fanns på den sida som var närmast marken när dörren låg på lastpallen.

29. Felet var väl synligt vid en ytlig granskning av dörren. Det anmäldes drygt en vecka efter leveransen. Det går inte att av varans eller felets art dra några slutsatser om när dörren skadades. Av utredningen framgår att skadan lika gärna kan ha uppkommit före som efter avlämnandet. Ekstrand kan därför inte anses ha lagt fram tillräcklig bevisning om att felet inte förelåg vid avlämnandet. Mot bakgrund av felets beskaffenhet och skadans placering kan uppgifterna om att chauffören inte uppmärksammat någon skada inte tillmätas ett sådant bevisvärde att denna slutsats ändras.

30. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

Domslut

HD fastställer hovrättens domslut.

HD:s dom meddelad: den 13 juni 2013.

Mål nr: T 1030-12.

Lagrum: 20, 20 a och 21 §§ konsumentköplagen (1990:932) samt art. 5.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier.

Sökord: Bevisbörda; Beviskrav; Konsumentköp
